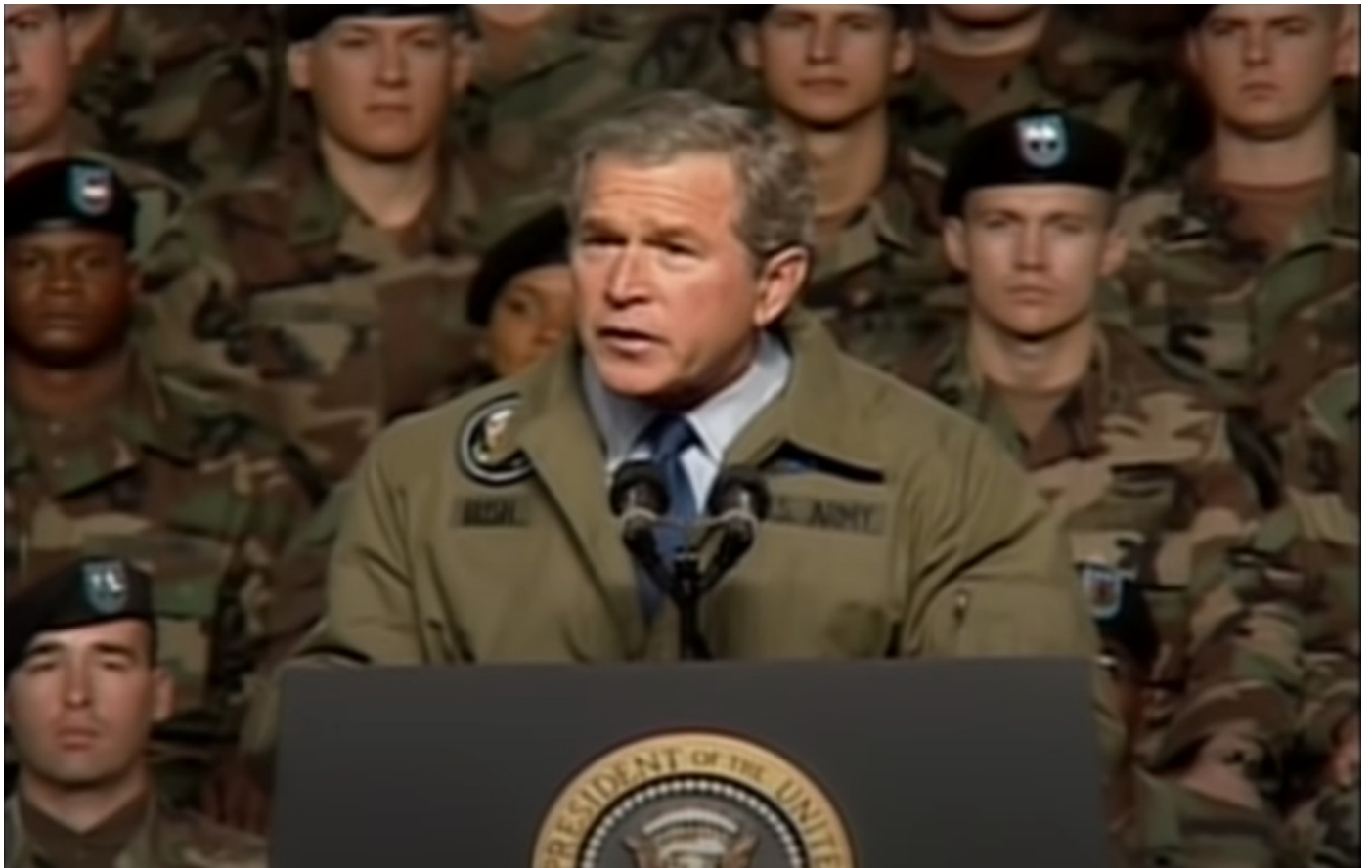

Пре 20 година терористи су изазвали светску силу САД. Ранена нација објавила је „рат тероризму“ и изгубила морални ауторитет. Тај рат је трајао две деценије, а свет ће још дуго морати да се бори с његовим последицама.

Прошло је 20 година од напада 11. септембра. Торњеви новог Светског трговинског центра уздижу се на „Нултој тачки“ (*Ground Zero*) у Њујорку, са спомеником који подсећа на готово 3.000 жртава напада који су тада погодили Америку и свет. Град је поново стао на ноге након шока од напада, има више становника него 2001, а до пандемије короне економија је цветала.

Али ништа није као пре, а и како би могло да буде? И то не само у САД, где се комеморативним манифестацијама обележава дан који никада неће бити избрисан из сећања. Ништа није исто ни у великим деловима Блиског истока, нити у Авганистану. Тамо се додуше поново вијори талибанска застава, баш као и пре 20 година.

Када је у терористичком нападу недавно убијено око 170 Авганистанаца и више од десет америчких војника током евакуације на аеродрому у Кабулу, одговорност је преузео локални огранак „Исламске државе“. Та организација није постојала пре 20 година, у време када је почео „рат против тероризма“, али њено порекло уско је повезано с тим ратом и начином на који се водио.

„Врло добро знамо да је успон ИС био директна последица пада Садама Хусеина 2003“, објашњава Бернд Грајнер. Историчар из Хамбурга за „Дојче веле“ (DW) објашњава да је велики део прве генерације бораца ИС потицао из војске Садама Хусеина. „Њу су САД одмах расформирале и на тај начин је стотине хиљада младића остало на улици, без изгледа за посао. То је био својеврсни 'хумус' за њихову радикализацију“, каже Грајнер.

Почетак рата са скалпелима

Године 2001. терористи Ал Каиде срушили су Светски трговински центар, симбол економске моћи САД. Напали су Пентагон, центар војне моћи. Масовним убиством изазвали су националну трауму, и све то само уз помоћ скалпела, којима су путничке авионе претворили у оружје. Њима је из шатора у Авганистану управљао саудијски Арапин по имену Осама бин Ладен. Било је то невиђено понижење за земљу која је у то време била можда на врхунцу моћи, која се десетак година након победе у Хладном рату и распада Совјетског Савеза осећала готово нерањивом.

САД су реаговале са запрепашћењем и тугом. С њима се солидарисао читав свет. Американци су тражили одмазду – и наишли на разумевање. Полицијска акција или акција специјалних јединица, попут оне десет година касније када је у Пакистану убијен лидер Ал Каиде Осама бин Ладен, 2001. за америчку администрацију није долазила у обзир. У војној акцији коју је Савет безбедности УН озаконио као акцију самоодбране, талибани у Авганистану свргнути су са власти у року од неколико месеци.

Када је Џорџ В. Буш 2003. напао Ирак, више није имао легитимитет УН. Постојале су само лажне тврдње о везама Садама Хусеина с нападачима 11. септембра, као и лажне тврдње да је ирачки диктатор произвео оружје за масовно убијање.

„Неопходна нација“ демонстрира своју моћ

Многи амерички политичари су, након 11. септембра, видели прилику да свету покажу да су Сједињене Државе „неопходна нација“, каже за DW амерички историчар Стивен Вертхајм. „И ту „неопходност“ демонстрирале су тако што су покушале да редизајнирају читаву једну државу и једну читаву светску регију“, каже Вертхајм.

Амерички министар обране Доналд Рамсфелд био је забринут, јер у Авганистану нема довољно мета за америчко високотехнолошко оружје

Бернд Грајнер уочава још један мотив: „У својој немоћи пред таквом врстом асиметричних напада, САД су желеле да покажу свету, а посебно арапском, да ће свако ко се са њима у будућности сукоби, изгубити своје право на постојање.“ Закључак немачког историчара гласи: „Био је то у основи симболички чин, како у Авганистану, тако и у Ираку.“

У прилог Грајнеровој тези говори следеће: само неколико недеља након 11. септембра, Бела кућа затражила је од Пентагона да развије сценарио за рат против Ирака. Боб Вудворд је у својој књизи „Буш у рату“ (*Bush at War*) написао да је амерички министар обране Доналд Рамсфелд био забринут, јер у Авганистану нема довољно мета за америчко високотехнолошко оружје. „Не желимо да изгледа као да ударамо чекићем по песку“, рекао је Рамсфелд. „Потребно нам је нешто што можемо да погодимо, а нема толико Ал Каиде да се гађа.“

Историчар Стивен Вертхајм закључује: Ирак је мање био претња, а више позорница.“

Готово милион жртава рата

Америчка влада чак у 85 земаља спроводи мере против тероризма

„Рат против тероризма“ који је прогласио председник Буш постао је рат без граница. Рат „који није прецизно дефинисан, ни временски, а ни географски. Он се води глобално“, како објашњава Јоханес Тим, стручњак за САД у берлинској Фондацији наука и политика (SWP). Пројекат „Трошкови рата“ (*Cost of War*) америчког Универзитета Браун у Провиденсу у свом најновијем списку наводи да америчка влада чак у 85 земаља спроводи мере против тероризма. Научни тим, у којем има више од 50 стручњака, правника, али и активиста за људска права, има и неке друге застрашујуће податке, према којима је у „рату против тероризма“ до сада убијено скоро 930.000 људи убијено у директним борбама, а од тога је готово 400.000 цивила.

Такви подаци бацају другачије светло на речи америчког генерала Стенлија А. Мекриста које је он изрекао 2009. у свом уводном обраћању као командат међународних снага ИСАФ у Авганистану: „Верујем да је перцепција јавности о убијеним цивилима један од најопаснијих непријатеља с којима се суочавамо.“ Последица таквог става је то да је прљаво лице рата углавном постало скривено.

Светска јавност била је зато шокирана када је платформа Викиликс 2010. открила право лице ратова у Ираку и Авганистану, а објављивањем познатог снимка „Колатерално убиство“ (*Collateral Murder*) подастрти су драстични докази о убиству цивила у Багдаду.

Губитак угледа

Углед САД ионако је био нарушен, јер су се у свом ратовању поставиле изнад закона. У интервјуу за DW Јоханес Тим подсећа и да се тада први пут спомиње поновно званично увођење мучења: „С обзиром на то да је мучење у ствари било потпуно кршење закона, постоји разлог зашто се оно не назива мучењем, већ 'побољшаним техникама испитивања' (*enhanced interrogation techniques*). Јер, мучење је несумњиво забрањено међународним правом.“

Циљано убијање беспилотним летелицама вероватно је произвело више џихадиста у Авганистану, него што их је убило

Део тога су и вишегодишње робије осумњичених у потпуно незаконитим просторима, попут америчке морнаричке базе Гвантанамо, али пре свега убијање осумњичених за тероризам у нападима беспилотним летелицама. Канцеларија за истраживачко новинарство избројала је најмање 14.000 напада беспилотним летелицама, а наводи се да је наводно убијено између 9.000 и 17.000 људи, укључујући и до 2.000 цивила, међу којима су и стотине деце.

Јоханес Тим због свега тога долази до поражавајуће процене: „Чак и ако то не може емпиријски да се докаже, мој утисак је да је циљано убијање беспилотним летелицама вероватно произвело више џихадиста у Авганистану, него што их је убило.“

И не само у Авганистану. Политиколог Јулијан Јунк из Фондације за истраживање мира и сукоба (ПРИФ) немачке покрајине Хесен, за DW каже: „Можемо рећи да су нелегалне методе у 'рату против тероризма' мобилисале салафисте, као и немачке џихадистичке групе.“

Грешка од осам билиона долара?

САД су претрпеле огромну штету од тих лудих трошкова за ратове у Ираку и Авганистану

Према „Трошковима рата“ двадесет година „рата против тероризма“ само су САД коштале незамисливих осам билиона долара. Том сумом би лако могао да се плати инфраструктурни програм Џозефа Бајдена, и то неколико пута. Због тога стручњак за Америку Бернд Грајне, потпуно независно од последица по остатак света, долази до закључка: „САД су претрпеле огромну штету од тих лудих трошкова за ратове у Ираку и Авганистану.“

„Постоји толико других вредних подухвата на које су Сједињене Државе могле да усмере тако велики број људи и своје огромне ресурсе“, каже

„Уместо што су деструктивно реаговале на нападе 11. септембра“, каже амерички историчар Вертхајм, „Сједињене Државе могле су тако велики број људи и своје огромне ресурсе да усмере на неке друге, вредне подухвате.“

(Дојче веле)